

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ТА СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Мешкова В.С.

Донецький державний університет управління

Досліджено основні чинники, які заважають впровадженню інновацій на підприємствах. Розглянуто ресурсні стратегії, як забезпечувальні стратегії при впровадженні інновацій. Досліджено інновації з позиції стратегічного чинника економічного розвитку країни. Наголошено напрями розвитку й стимулювання інноваційної діяльності.

Ключові слова: Інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, стратегія, економічний розвиток, підприємство, управління, ресурсні стратегії.

Постановка проблеми. Інноваційна сфера виступає одним з головних чинників розвитку економіки у світовому просторі. В наш час в світі відбувається складний процес технологічних змін. Вичерпуються можливості подальшого прогресу і вдосконалення старих технологій, для яких настає фаза виснаження, і отримує розвиток фаза активного зростання новітніх технологій, які здатні здійснювати революційні зміни в економіці і суспільстві в цілому. Стратегія економічного та соціального розвитку України передбачає економічне піднесення на основі впровадження інновацій, технологічного оновлення промисловості, широкого використання досягнень науки і техніки, впровадження ресурсозберігаючих та екологічно безпечних нововведень, оскільки без цього неможливо здійснити прогресивні зрушення в економічній системі нашої держави, забезпечити її сталій соціально-економічний розвиток.

Досвід розвинених країн свідчить, що головним рушієм суспільного прогресу є інноваційна діяльність. Невід'ємною частиною сучасного науково-технічного прогресу виступає інтелектуальний продукт, який є результатом впровадження інновацій. Інновації визначають потенціал розвитку держави на довгострокову перспективу, унаслідок чого стають стратегічним чинником економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі управління стратегічним та інноваційним розвитком підприємств присвячено праці багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Данік Н.В. визначає, що сутність інноваційних процесів, які відбуваються в будь-якій складній виробничо-господарській системі, – це сукупність прогресивних, якісно нових змін, що сприяють подальшому якісному розвитку суспільства, забезпечують вищий рівень життя. В.М. Геєць винайшов спосіб оцінки стану інноваційного потенціалу економіки України за показниками національної статистики. Амоша О. І. досліджує інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах. Також дослідженням інноваційної активності підприємств України присвячено наукові праці І. П. Булеєва, О. І. Волкова, Ж. А. Говорухи, Г. К. Губерної, О. С. Поважного, Л. І. Федулової та інших вчених.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поряд з тим, незважаючи на різноманітність досліджень з даної проблематики, ряд питань залишаються недостатньо дослідженими, зокрема, ті, що стосуються шляхів удосконалення управління інноваційною діяльністю підприємств у стратегічному напрямі їх розвитку, шляхів оптимізації інноваційної діяльності, використання ресурсних стратегій для підвищення виробничого потенціалу підприємства. Незавершеність наукових досліджень вимагає їх подальшого розвитку.

Мета статті. Дослідження проблем управління стратегічним та інноваційним розвитком під-

приємств, напрямів формування нового або перетворення існуючого потенціалу підприємства та визначення напрямів розвитку й стимулювання інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науково-інноваційна сфера України поки не стала вирішальним фактором її економічного зростання. Дослідники та аналітики сучасних процесів формування, нагромадження й трансформації інноваційного потенціалу вказують на причини низького рівня інноваційного розвитку української економіки: переважно це недостатній обсяг фінансування вітчизняної науки. Однією з найбільш складних задач для банку при кредитуванні інноваційних проектів є визначення розміру процентної ставки [6, с. 44].

Для оптимізації інноваційної діяльності треба враховувати:

- необхідність збільшення фінансових ресурсів на підготовку фахівців високого класу;
- законодавчі зміни у сфері інноваційної діяльності щодо використання системи пільг і стимулів;
- співробітництво з іноземними підприємствами, обмін досвідом;
- активізація діяльності технопарків за допомогою державної підтримки;
- використання досвіду розвинених країн щодо співпраці між університетами та підприємствами.

Для покращання інноваційної діяльності також необхідна активізація інформаційних, фінансових, інтелектуальних і матеріально-технічних ресурсів з метою розвитку науково-технологічного потенціалу та створення нових робочих місць. Інноваційна проблема в Україні не лише традиційна проблема грошей та інституцій, а це насамперед проблема ефективного менеджменту на рівні підприємства.

Визначення стратегії загального напрямку інновацій та формування портфеля інноваційних стратегій має здійснюватися на основі врахування двох комплексних детермінант [3, с. 33]:

1) інноваційних можливостей підприємства, що передбачає проведення зіставлення інноваційного потенціалу підприємства та інноваційно-інвестиційного клімату в країні, зокрема за допомогою SWOT – аналізу;

Двовимірна матриця допомагає визначити напрямок вибору інноваційної стратегії з урахуванням технологічних ринкових позицій, які являють собою підконтрольну частку ринку і динаміку його розвитку, доступ до джерел фінансування та сировини, позиції лідера або послідовників у конкурентній боротьбі.

2) стратегічних інноваційних цілей підприємства та його основних інноваційних завдань.

У ресурсних стратегіях як забезпечувальних стратегіях повинні визначатися інноваційні форми та методи постачання, системи розподілу й поповнення ресурсів, що в підсумку визначатиме шляхи

і напрями формування нового або перетворення існуючого виробничого потенціалу підприємства.

Ресурсний підхід підкреслює, що ключем до стійких високих прибутків є не повторення моделі поведінки інших фірм (які потрібно, звичайно, вивчати), а усесторонній розвиток унікальності компанії. Чим краще підприємство кодифікує знання своїх співробітників й передає його по своїх підрозділах, тим більш пов'язані з цим переваги в ефективності і оперативності, а значить і вище ринкова вартість підприємства. Розвиток нових організаційних здатностей завжди вимагає сприйняття нової інформації, яка може надходити із внутрішніх і зовнішніх джерел. Навчання співробітників визначається їх здатністю сприймати й обробляти нову інформацію. З ростом інтенсивності стратегічних змін знижується ймовірність того, що підприємства зможуть швидко й ефективно навчатися в нових сферах діяльності. У сучасних умовах бізнесу гарантом стійких конкурентних переваг виступає здатність компанії до безперервного новаторства. Завдяки приєднанню України до міжнародних конвенцій, протоколів, угод і договорів у частині авторського права, патентної кооперації, товарних знаків, а також патентних прав розподіл і обмін винаходів на території країни більш-менш законодавчо врегульовано [1, с. 53].

Основними питаннями стратегії інновацій щодо техніки і технології ресурсної стратегії має бути забезпечення підприємства конкурентоспроможною інноваційною технікою та технологією, потужністю яких відповідає особливостям та обсягам ринків. Стратегія в загальному вигляді – це пошук найбільш результативних варіантів впровадження в дію ресурсів (капіталу, робочої сили), відповідно до головних цілей галузі і з урахуванням ситуації на ринку як на даний момент, так й очікуваний.

Серед найбільш проблемних характеристик промисловості України виділено: значну структурно-технологічну відсталість та збитковість виробництва, його високу матеріало- та енергомісткість; організаційну недосконалість та низький рівень капіталізації виробництва; високу зношеність основного виробничого капіталу; залежність від зовнішніх джерел енергетичних ресурсів [2, с. 53].

Досить гострою для промислових підприємств є проблема своєчасного просування інноваційних можливостей, концентрації ресурсів, оперативного управління інноваційним процесом при мінімальному ризику від неправильного вибору інноваційного напрямку. Стратегія управління інноваціями має бути складовою загальної стратегії управління розвитком підприємства, а саме питання вибору та оцінки інноваційних стратегій має бути центральним у проблемі тривалого розвитку підприємства. В центрі уваги інноваційного менеджменту як складової загальної системи управління підприємством є потенціал організації як головний критерій доцільності її існування. Розвиток організації розглядається як реакція на зміни зовнішнього середовища, тобто враховування стратегічного аспекту. Інноваційний потенціал організації – це ступінь готовності виконання завдань, які забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто ступінь готовності до реалізації проекту або програми інноваційних стратегічних змін.

Спонукальними мотивами розвитку інновацій на підприємстві є, в основному, прагнення до зниження витрат підприємницької діяльності та збільшення маси прибутку в умовах ринкової конкуренції. У процесі використання застарілих технологій і техніки витрати формуються на рівні вище серед-

ніх, і підприємництво може стати збитковим, якщо конкуренти зуміють знайти шляхи завоювання ринку збуту на основі зниження витрат виробництва і низьких цін пропонованих продукції й послуг. Звідси у підприємств виникає необхідність створення конкурентних переваг, а це можливо здійснити за рахунок використання такого інструмента, яким є інновації. При цьому чим швидше здійснюється інноваційний процес, тим більша ймовірність успішної діяльності. Таким чином, використовуючи інноваційний менеджмент, підприємство знижує витрати, нарощує обсяги виробництва, завоює ринки збуту, збільшує масу прибутку, сприяє підвищенню ефективності підприємництва й розвитку національної економіки.

Крім того, вільне поширення інноваційних ідей обумовлює створення інституційного середовища, яке б допомагало обміну й торгівлі інноваціями [4, с. 57]. Підприємства все частіше відмовляються від власних наукових розробок і надають перевагу придбанню готових до впровадження інновацій. Нині цей процес носить хаотичний характер. Для більш ефективного обміну інноваціями та перспективними науковими розробками слід створити інститут, що зможе покращити якість взаємодії між суб'єктами попиту та пропозиції на інновації.

Інноваціям відводиться вагоме місце у розв'язанні назрілих проблем суспільного розвитку. Людський розум і наукові дослідження здатні генерувати новинки, які можуть бути перетворені в інновацію. Успішне просування інновацій залежить від наявності також інших складових: крім інвенцій, необхідні ще інвестиції для впровадження їх в життя та інтеграція науки, освіти і виробництва [5, с. 9]. Безперечно, фінансові чинники є такими, що найбільшою мірою впливають на прийняття підприємцями рішення щодо реалізації інноваційних проектів. Вони суттєво стримують ведення інноваційної діяльності в бажаному обсязі. Загалом обстеження інноваційних і не інноваційних вітчизняних підприємств щодо найбільш суттєвих чинників впливу на рішення розвивати інноваційні проекти або перешкоджання здійсненню інноваційної діяльності показало, що підприємства практично не вважають стримуючими чинниками відсутність кваліфікованого персоналу, інформації про технології, ринки. Деяко проблематичнішим є знаходження партнерів для цієї діяльності. Одним із чинників невисокої інноваційної активності підприємств є ризикованість інноваційної діяльності.

Взагалі інноваційним процесам в Україні притаманні неоднозначні тенденції, насамперед, через відсутність міцної виробничої основи виготовлення інноваційної продукції. Серед напрямків вирішення інноваційних проблем українських підприємств можна визначити: удосконалення законодавчої бази, забезпечення збалансованого попиту і пропозиції на інновації, підвищення продуктивності праці, створення умов для залучення коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів, забезпечення прозорості та ефективності використання коштів державного бюджету. Головним джерелом фінансування розвитку інноваційних промислових підприємств залишаються їх власні кошти. Банківське кредитування продовжує бути надто коштовним для розвитку інноваційної діяльності. Перспективним джерелом фінансування інновацій є участь підприємств у міжнародних проектах. Збільшення надходжень із цього джерела можливе з розвитком мережі центрів трансферу технологій за участю іноземних партнерів. Але на цей час багато зарубіжних інвесторів, намагаючись мінімізувати ризики, скорочують до мінімуму свою присутність в

Україні. Тому на державні установи накладаються особливі зобов'язання щодо гарантій діяльності інвестора в Україні. Насамперед, це гарантії надання інвесторові всіх необхідних дозволів (ліцензій), необхідних для здійснення інвестиційного проекту на повний строк його дії, незмінності (стабільності) умов, виданих дозволів; стабільності умов інвестиційної діяльності в цілому; стабільності законодавства.

Крім того, вирішення проблеми впровадження інноваційного менеджменту ґрунтується на принципах інноваційного розвитку та інтелектуалізації усіх сфер з урахуванням тенденції глобальної експансії нововведень. Загрозою для України є імовірність так званого «системного відриву» від провідних країн через низьку здатність економіки до інновацій, а також структурну кризу.

Одним з найважливіших напрямів розвитку й стимулювання інноваційної діяльності є створення інноваційної інфраструктури. До елементів інноваційної інфраструктури належать: науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади, наукові, дослідницькі, технологічні парки, бізнес-інкубатори, інноваційні мережі, лабораторії, консультативні, інформаційні, лізингові компанії, венчурні фонди тощо [7, с. 9]. Більшість вчених до складових інноваційної інфраструктури відносять виробничо-технологічну, фінансову, нормативно-правову, кадрову, збутову підсистеми.

Висновки і пропозиції. З наведеного вище можна зробити наступні висновки, що вирішення інноваційно-інвестиційних проблем потребує залучення інвестицій, а також якісних управлінських рішень. Держава має підтримувати діяльність вже існую-

чих структур розповсюдження інноваційних ідей. В умовах глобалізації пріоритетом державної інноваційної політики має стати розширення міжнародного співробітництва. Інноваційна діяльність, що поширюється на міждержавний рівень, має бути ефективною лише при наявності чітко працюючої системи державного управління нею, наявності стабільного правового поля, яке регламентуватиме права та обов'язки суб'єктів інноваційної діяльності, створюватиме умови для її стимулювання.

В Україні є розвинена мережа організацій, які сприяють розвитку інноваційної діяльності. Однак успішний її розвиток не може залежати лише від наявності чи кількості відповідних об'єктів. Ефективність функціонування інноваційної системи забезпечується також сприятливою нормативно-правовою базою та належним використанням організаційного ресурсу інноваційного підприємства. Отже, необхідність інноваційного розвитку економіки зумовлена загальною законодавчою системою розвитку і прогресу індивідуального та суспільного відтворення, і без здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності вихід з економічної кризи будь-якої галузі виробництва помітно уповільнюється.

Вибір Україною випереджальної інноваційної моделі подальшого розвитку – об'єктивний законодавчий процес, зумовлений ендогенними та екзогенними чинниками. Інноваційний розвиток стане успішним лише за умов формування та реалізації державної стратегії, менеджменту та політики, а індикатором інноваційного розвитку вважається рівень фінансування науково-технічної сфери.

Список літератури:

1. Іващенко В. Принципи законодавчого регулювання інноваційного розвитку економіки / В. Іващенко // Економіст. – 2013. – № 4. – С. 53–54.
2. Кіндзерський Ю. Цілі і завдання розвитку промисловості України на середньострокову перспективу / Ю. Кіндзерський // Економіст. – 2010. – № 6. – С. 15–17.
3. Ковтун О. Інноваційні стратегії для вітчизняних підприємств / О. Ковтун // Економіст. – 2012. – № 11. – С. 31–38.
4. Осипов В. Концептуальні засади формування регіональних інноваційних ринків в Україні / В. Осипов, А. Панков, О. Ворожейкін // Економіст. – 2012. – № 8. – С. 57–59.
5. Попова О. Забезпечення інноваційного розвитку: оцінки з позиції сталості й ризиків / О. Попова // Економіст. – 2013. – № 1. – С. 9–12.
6. Худолій Л. Методичні і прикладні аспекти визначення процентної ставки банку за кредити для реалізації інноваційних проектів в агропромисловому виробництві / Л. Худолій, О. Фрайчук // Економіст. – 2013. – № 4. – С. 44–48.
7. Яненко І. Проблеми формування інноваційної інфраструктури в Україні / І. Яненко // Економіст. – 2012. – № 9. – С. 9–11.

Мешкова В.С.

Донецький державний університет управління

УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ И СТРАТЕГИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

Исследованы основные факторы, которые мешают внедрению инноваций на предприятиях. Рассмотрены ресурсные стратегии, как обеспечивающие стратегии при внедрении инноваций. Исследованы инновации с позиции стратегического фактора экономического развития страны. Отмечены направления развития и стимулирования инновационной деятельности.

Ключевые слова: Инновационная деятельность, инновационное развитие, стратегия, экономическое развитие, предприятие, управление, ресурсные стратегии.

Meshkova V.S.

Donetsk State University of Management

INNOVATION AND STRATEGIC DEVELOPMENT ENTERPRISES

Summary

Explores the main factors that hinder innovation in enterprises. We consider resource strategy as a strategy to ensure the introduction of innovations. Investigated innovation from the perspective of a strategic factor of economic development. Marked lines of development and to stimulate innovation.

Keywords: Innovative activities, innovative development, strategy, economic development, enterprise, management, resource strategy.